

Business spiritualiteit daagt religies uit

Business spiritualiteit maakt de afgelopen 25 jaar een gestage opgang. We krijgen meer aandacht voor passie in ons werk, bezieling, bevlogenheid, ons authentieke zelf, flow in ons werk et cetera. En het lijkt nog te [werken](#) ook! Wetenschappelijke disciplines en benaderingen als spiritualiteitsonderzoek, fenomenologie en theologie kunnen ons helpen om die trend van meer waarde te laten zijn. Dit daagt gevestigde religies uit: laat maar zien of je iets in huis hebt waar professionals behoefte aan hebben!

Business spiritualiteit: een logische ontwikkeling

De aandacht voor spiritualiteit past heel logisch in de ontwikkeling van ons denken over organisaties. Dat denken kwam ongeveer honderd jaar geleden goed op gang met het 'scientific management'. Dat had veel aandacht voor efficiency in bedrijfsprocessen. In de jaren 30 van de vorige eeuw krijgen we meer aandacht voor de psychologie van mensen in organisaties. In de jaren 50 komt het omgevingsbesef van organisaties op de radar: organisaties moeten zich aanpassen aan hun omgeving, bijvoorbeeld aan trends in de samenleving. In de jaren 70 ontwikkelen we gevoel voor een ander 'soft' aspect van organisaties: organisatiecultuur. De jaren 80 laten de opkomst van bedrijfsethiek zien en in het verlengde daarvan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Halverwege de jaren 90 komt spiritualiteit om de hoek kijken: medewerkers nemen naast hun kennis en vaardigheden ook hun ziel mee naar hun werk.

Hoe geven we deze opmars van spiritualiteit een plek? Dat is nog wel even zoeken. Bedrijfsmeditatie, gebedsgroepen, yoga in de pauze? Verplicht of vrijwillig? Mag een [tramconducteur](#) zichtbaar een christelijk kruis aan een kettinkje dragen? Mag een politieagente een hijab (hoofdoek) dragen?

'Ervaring werd vroeger ziel genoemd'

Een hulpverlener vertelde mij eens hoe een ernstig verzwakte cliënt bij zijn instelling werd gebracht: *'Hij was zo zwak dat ik hem moest optillen... Wat me is bijgebleven is dat, toen ik hem in mijn armen had, ik een sterk gevoel van ontferming had. Deze man was 15 jaar ouder dan ik en lag volkomen afhankelijk in mijn armen. Hier was ik voor geboren. Mensen helpen en liefde geven. Een supergevoel en tegelijkertijd triest dat mensen zo kwetsbaar kunnen zijn.'*

Mensen maken op hun werk van alles mee: vreugdevolle, verdrietige, aangrijpende of beangstigende dingen. We laten ze meestal snel weer achter ons en halen er niet uit wat erin zit. Maar de empirische fenomenologie laat ons juist zien dat we onze ervaringen kunnen 'uitpakken' en dat ze een onvermoede overvloed van diepte en betekenis hebben. Daar vraagt business spiritualiteit dan ook aandacht voor: hoe beleven we de dingen op ons werk? Duik als het ware in je ervaringen! Het is een duik in je hart, in je ziel. De gereformeerde traditie heeft daar een mooi woord voor: bevindelijkheid. Dat woord wijst erop dat iets zijn volle betekenis of uitwerking krijgt als je het ook intensief ervaren hebt. Die belangstelling voor ervaringen deelt business spiritualiteit.

Transcendentie ervaren op je werk?

Aandacht voor ervaringen loont omdat het een grondstof voor persoonlijke ontwikkeling is. En omdat in die ervaringen (volgens sommige tradities) het bijzondere, het transcendente of het goddelijke zich toont. Het hogere is niet alleen te vinden in kerken, in de afgeslotenheid van kloosters, in de concentratie van een yoga-klas of in de pracht van de natuur, maar ook op het werk. Soms zijn dat positieve ervaringen, bijvoorbeeld de verbondenheid met een cliënt waar je voor zorgt

uit het voorbeeld hierboven. Veel spirituele tradities vragen ook aandacht voor negatieve ervaringen, bijvoorbeeld ervaringen van verlies of stagnatie.

‘Scholen van spiritualiteit’ kunnen business spiritualiteit helpen

Als we er eenmaal oog voor krijgen, ligt het gevaar op de loer dat we door de bomen van onze werk-ervaringen het bos niet meer te zien. Welke ervaringen doen ertoe? Wat moet ik ermee? Ik denk dat ‘scholen van spiritualiteit’ hier een belangrijke rol in kunnen spelen. Er zijn veel ‘scholen van spiritualiteit’. Het christendom kent zijn scholen van spiritualiteit: stromingen met elk een eigen accent. Denk bijvoorbeeld aan de op verzoening en vrede gerichte franciscaanse spiritualiteit en de maatschappelijk bevlogen bevrijdingstheologie. Ook andere (vaak lang bestaande) wereldgodsdiensten hebben elk hun eigen scholen van spiritualiteit, bijvoorbeeld de vele boeddhistische stromingen en Aikido, de krijgskunst die gebaseerd is op een Japanse godsdienst. Er zijn ook jonge scholen van spiritualiteit, bijvoorbeeld de leef-in-het-nu-spiritualiteit van Eckhart Tolle of [Deep Ecology](#) van Arne Naess.

De ‘klik’ tussen een professie en een school van spiritualiteit

Elke school van spiritualiteit heeft zijn eigen focus als het gaat om ervaringen die ertoe doen. Zo legt bevrijdingstheologie sterk de nadruk op de ervaring van (mee-)lijden en onrecht. Aikido is weer meer gericht op de universele kracht ‘Ki’ die de dingen in harmonie kan verbinden.

Die diversiteit biedt voor business spiritualiteit een interessant aanknopingspunt. Het zal waarschijnlijk zo zijn dat verpleegkundigen andere dingen in hun werk meemaken hebben dan bedrijfseconomen. Als er een goede aansluiting is tussen de ervaringen van professionals in bepaalde organisaties en de ervaringen waar een bepaalde spiritualiteit op gefocust is, kan die vorm van spiritualiteit wellicht echt iets betekenen voor die professionals. Zo bleek uit [mijn promotieonderzoek](#) dat er een goede ‘klik’ is tussen maatschappelijk bevlogen vernieuwers (bijv. sociale ondernemers) en de bevrijdingstheologie van de Duitse theoloog Dorothee Sölle. Sölle biedt dus iets waar sociale ondernemers behoefte aan hebben!

Groeipaden en ‘tools’

Die ‘klik’ tussen een groep professionals of een type organisatie en een bepaalde spiritualiteit biedt allerlei mogelijkheden. Een school van spiritualiteit biedt zijn eigen ontwikkeltraject. Dat soort groeipaden zijn aantrekkelijk voor professionele contexten waar de betreffende spiritualiteit een klik mee heeft. Scholen van spiritualiteit leveren daarnaast methoden of ‘technieken’ om je te ontwikkelen volgens hun groeipad en om sleutel-ervaringen te (her-)beleven, te verdiepen en te cultiveren. Bijvoorbeeld met ‘worship’ (christelijk-evangelische spiritualiteit), vasten (islam) of mindfulness-oefeningen (boeddhisme). Soms worden die methoden ons op een presenteerblaadje aangeboden. Soms zullen we ze in een aangepaste vorm moeten aanbieden om ze in een organisatiecontext te kunnen gebruiken.

Onderzoekend werken en geloven in een pluriforme wereld

Scholen van spiritualiteit zijn dus heel ‘bruikbare’ instrumenten om onze ziel op het werk te ontwikkelen en te voeden. Ik pleit daarom voor een waarderende houding ten aanzien van scholen van spiritualiteit. Ze hebben ons veel te bieden. Laten we nieuwsgierig, kritisch, onderzoekend en methodisch op ontdekkingstocht gaan. Daar hebben we allerlei wetenschappelijke experts voor nodig, bijvoorbeeld religiewetenschappers, methodiekontwerpers, fenomenologen, theologen en bedrijfskundigen. Dit leert ons tegelijk iets anders waar deze pluriforme wereld veel behoefte aan

heeft. Een open houding naar verschillende scholen van spiritualiteit vraagt, denk ik, allereerst dat je stevig geworteld bent in je eigen traditie. Vandaaruit maak je zo nu en dan op het werk een uitstapje naar een bij je werk of organisatie passende school van spiritualiteit en neem je daar wat van mee. Zo leert business spiritualiteit ons ook bezielt samen te leven en te werken in een maatschappij die op levensbeschouwelijk gebied pluriform is. En... het daagt scholen van spiritualiteit uit om te laten zien voor welke professionele contexten ze relevant kunnen zijn.

Eelco van den Dool

E.C. (Eelco) van den Dool (1969) studeerde Bedrijfskunde. Hij werkte mee aan een aantal publicaties over bevlogenheid, idealen en spiritualiteit in organisaties. In 2017 promoveerde hij op een onderzoek naar de rol van spiritualiteit in sociaal-innovatieve organisaties. Als onderdeel van dat onderzoek ontwikkelde hij een methode om de vaak latent aanwezige spiritualiteit in dit soort organisaties naar voren te halen en productief te maken. Kernbegrippen uit dit onderzoek: aandacht voor de diepgang in werk-ervaringen, bevrijdingstheologie van Dorothee Sölle, sociale innovatie en MVO-pioniers. Hij zet dit onderzoek nu met een groep begeleiders en maatschappelijk bevlogen vernieuwers voort.

Gebruikte foto's graag met deze vermelding:

(Trouble at work) Photo by [Tim Gouw](#) on [Unsplash](#)

(Dirty Hands) Photo by [jesse orrico](#) on [Unsplash](#)

(Glass door) Photo by [Craig Whitehead](#) on [Unsplash](#)

(Focus) Photo by [Luo ping](#) on [Unsplash](#)